

POSITION PAPER

KLIMAATBESTENDIGE VITALE EN KWETSBARE FUNCTIES METROPOOLREGIO AMSTERDAM (MRA)

Een gezamenlijke opgave: voorkomen van ernstige schade voor mens, milieu en economie

Het klimaat verandert, de zeespiegel stijgt en de kans op extreme hitteperiodes, extreme regenbuien en lange droogteperiodes neemt toe. Om een internationaal concurrerende regio te blijven, met een aantrekkelijke leefomgeving waarin veilig gewoond, gewerkt en geëcreëerd kan worden is één van de opgaves om de vitale en kwetsbare functies te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Vitale en kwetsbare functies zijn functies die bij uitval of beschadiging ernstige schade (direct of indirect) met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu en economie. De 13 nationale vitale en kwetsbare functies zijn: elektriciteit, aardgas, olie, telecom/ICT-basis, telecom/ICT-publiek, drinkwater, afvalwater, gezondheid, kerens & beheren oppervlaktewater, hoofdinfrastructuur, chemie, nucleair en infectieuze stoffen. Voor deze functies zijn de onderdelen benoemd die van nationaal belang zijn. Uitval van deze functies, zoals elektriciteit, telecom en weginfrastructuur, hebben juist regionaal en lokaal grote impact. Als regio zetten we ons in voor klimaatbestendige vitale en kwetsbare functies, maar hebben we niet alle bevoegdheden om de risico's die we lokaal lopen weg te nemen. Op onderdelen is de regio afhankelijk van het Rijk.

De gemeenten in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) samen zijn een belangrijke economische motor voor Nederland. De gevolgen van uitval voor de MRA hebben niet alleen een regionaal effect, maar ook op nationaal niveau.

Onze samenwerkingsbehoeften bij vitale en kwetsbare functies

De MRA wil met het Rijk samenwerken aan de volgende 3 behoeftes:

1. **Het wegnemen van concrete belemmeringen in de wet- en regelgeving.** Een voorbeeld hiervan is het niet kunnen sturen op afsluiting van delen van het elektriciteitsnetwerk. In het geval van een overstroming kan dit van belang zijn om schade te voorkomen en snel herstel mogelijk te maken.
2. **Richtinggevende afspraken maken voor het benutten van natuurlijke momenten, zoals nieuwbouw, vervanging of renovatie van infrastructuur.** Om dit te kunnen doen moet nú al inzichtelijk gemaakt worden wat er wanneer moet gebeuren.

3. **Samen aan tafel op basis van heldere rollen.** De rol van decentrale overheden bij de functies Elektra, Gas, Telecom-Basis, Telecom-Publiek en Hoofdinfrastructuur is nog niet duidelijk. De MRA gaat daarover graag in gesprek met het Rijk.

In de MRA kan de opgave voor vitaal en kwetsbaar worden gekoppeld aan de opgaven voor wonen, mobiliteit, energietransitie, etc. Dit biedt mogelijkheid om beleid ook door te voeren en concrete stappen te maken. De lokale en regionale ervaringen leveren weer concrete leerpunten op voor de gezamenlijke opgave.

Behoeft 1: Het wegnemen van concrete belemmeringen in de wet- en regelgeving.

Het Rijk heeft voor een aantal sectoren afspraken gemaakt met aanbieders van vitale en kwetsbare functies en heeft dit verankerd in wet- en regelgeving. Bij regionale doorwerking kunnen concrete belemmeringen aan het licht komen. Een voorbeeld hiervan is elektriciteit in de pilot Waterbestendig Westpoort, waarin het klimaatbestendig maken van vitale en kwetsbare functies in het havengebied van Amsterdam is onderzocht (zie kader). De MRA gaat graag met de verantwoordelijke ministeries in gesprek over het wegnemen van ervaren knelpunten. Daarbij wordt ook aandacht gevraagd voor de afhankelijkheden tussen de verschillende vitale en kwetsbare functies.

Pilot Westpoort: gebiedsgericht werken en knelpunten in nationale regelgeving (elektriciteit)

In het kader van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie zijn vier regionale pilots voor klimaatbestendige vitale en kwetsbare functies uitgevoerd. Eén daarvan was in de MRA: de Amsterdamse Haven (pilot Waterbestendig Westpoort). De pilot heeft een schat aan informatie opgeleverd, zowel op het gebied van governance, aanpak en proces ("Hoe kom je tot een adaptatiestrategie met zo'n verscheidenheid aan partijen?") als inhoudelijk ("Wat zijn de risico's?/ Hoe zitten de vitale ketens en onderlinge afhankelijkheden in elkaar?"). Vanuit de pilot Westpoort is een strategie opgesteld waar de MRA mee aan de slag kon. Als regio was het doel om de stap te zetten naar implementatie. Voordat het mogelijk is om hiermee van start te gaan moeten er echter nog een aantal knelpunten worden opgelost, bijvoorbeeld bij elektra.

Generieke bescherming van het netwerk tegen invloeden van buitenaf is wettelijk vastgelegd in de Elektriciteitswet. Hierin zijn ook de afschakelprioriteiten en gelijke behandeling van elektriciteitsafnemers geregeld. In het kader van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie heeft het Rijk (EZK) met de netbeheerders van elektriciteit afgesproken dat het hoogspanningsnet in overstroomd gebied zoveel mogelijk moet blijven functioneren, gezien de belangrijke transportfunctie. Het ervaren knelpunt zit in het niet kunnen sturen op afsluiting van delen van het netwerk. Het is belangrijk dat het mogelijk wordt om regionaal met de netbeheerders afspraken te maken over regionaal afschakelen en regionaal maatwerk. Dit kan van belang zijn om schade te voorkomen en snel herstel mogelijk te maken. De afspraken over klimaatbestendigheid van de elektriciteitsnetwerken die EZK heeft gemaakt met de netbeheerders gaan alleen over overstromingsrobustheid, nationale afspraken over bescherming tegen de gevolgen van hitte, droogte en wateroverlast ontbreken nog. Ook afspraken of richtlijnen voor klimaatbestendige aanleg van nieuwe vitale en kwetsbare infrastructuur voor energietransitie ontbreken nog.

Behoefte 2: Richtinggevende afspraken maken voor het benutten van natuurlijke momenten, zoals nieuwbouw, vervanging of renovatie van infrastructuur.

Overheden, aanbieders en beheerders van vitale en kwetsbare infrastructuur zorgen ervoor dat deze functies in 2050 bestand zijn tegen de gevolgen van overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte. Alle betrokkenen zijn gebaat bij heldere verwachtingen voor de toekomst. Hierdoor kunnen natuurlijke momenten, zoals nieuwbouw, vervanging of renovatie benut worden om de benodigde maatregelen implementeren. Dit scheelt (herinvesterings-)kosten en hinder voor de omgeving. Maar daarvoor moet er nú al inzichtelijk worden gemaakt wat er wanneer moet gebeuren. Dit kan ook inzicht geven in kleine maatregelen (quick wins) die op korte termijn tot klimaatadaptieve verbetering kunnen leiden.

De energietransitie en woningbouwopgave leiden op korte termijn al tot grote investeringen in de MRA. Denk aan het aanleggen van warmtenetten, nieuwe elektriciteitsinfrastructuur en nieuwbouwwijken. De ervaring is dat het klimaatbestendig maken van vitale en kwetsbare infrastructuur onvoldoende wordt meegenomen. De MRA heeft behoefte aan richtinggevende verwachtingen en afspraken van de ministeries met ketenpartners.

Eén van de wensen vanuit de regio is dat ketenpartners, overheden en bedrijven hun overwegingen ten aanzien van klimaatrisico's zichtbaar moeten maken. Hiermee wordt bewustwording gestimuleerd en kunnen keuzes ten aanzien van klimaatbestendigheid bijtijds worden beïnvloed zodat er geen kansen gemist worden. De rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) in Weesp is een voorbeeld van het klimaatrobust maken van infrastructuur in reguliere projecten.

Vervanging rioolwaterzuivering in Weesp

Rioolwater zuiveren is aangemerkt als een vitale en kwetsbare functie. Er is geen wet- en regelgeving die eisen stelt aan waterschappen en gemeenten ten aanzien van de klimaatbestendigheid van respectievelijk zuiveringsinstallaties en het rioolstelsel. Waternet vindt het belangrijk om haar eigen assets klimaatbestendig te maken. Richtinggevende afspraken zijn nodig om ook de netbeheerders en sectoren die hier nog niet mee bezig zijn te motiveren.

Omdat de huidige rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) het einde van de levensduur heeft bereikt, heeft Waternet namens Waterschap Amstel, Gooi en Vecht de RWZI in Weesp vervangen. In de RWZI wordt het rioolwater gezuiverd en daarna afgevoerd naar het Amsterdam-Rijnkanaal. Bij het ontwerp van de nieuwe zuivering is rekening gehouden met de mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Zo staan alle elektrische installaties op de eerste verdieping. Dit heeft nauwelijks extra kosten meegebracht omdat de klimaatbestendigheid van de assets vanaf de start is meegenomen.

Behoefte 3: Samen aan tafel op basis van heldere rollen.

Conform de herijkte Deltabeslissing (2021) ligt de eindverantwoordelijkheid voor het klimaatbestendig maken van nationale vitale en kwetsbare functies bij het Rijk en is er een belangrijke rol voor decentrale overheden weggelegd in de ruimtelijke ordening bij aanleg van nieuwe vitale en kwetsbare infrastructuur. Voor de functies Elektra, Gas, Telecom-Basis, Telecom-

Publiek en Hoofdinfrastructuur wordt van het Rijk een coördinerende rol verwacht. Deze vallen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie Economische Zaken (Elektra, Gas, Telecom-Publiek), Justitie & Veiligheid (Telecom-Basis) en Infrastructuur & Waterstaat (Hoofdinfrastructuur). I&W heeft daarnaast een sterke verbondenheid met het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie.

De MRA kijkt uit naar de samenwerking met het Rijk. De rol van decentrale overheden is echter nog niet helder, de MRA gaat daarover graag in gesprek met het Rijk. Concrete resultaten op regionaal niveau zijn deels afhankelijk van nationaal beleid, wet- en regelgeving, waarvoor de bevoegdheid bij de ministeries ligt (zie ook behoefte 1). Het voorbeeld in het kader over de datacenters laat zien dat ook nieuwe ontwikkelingen en functies met de bijbehorende locatiekeuze vragen om heldere rollen, nationale keuzes en samenwerking tussen Rijk en decentrale overheden.

Datacenters: klimaatbestendige locatiekeuzes nodig

Het aantal datacenters groeit sterk, ook in de MRA. Momenteel is er veel aandacht voor de energievraag en de warmteafgifte, maar niet voor water (vraag en lozingen) en klimaatbestendigheid. Maar de impact is groot omdat juist in hete en droge periodes de datacenters veel koelwater nodig hebben en opgewarmd water lozen. Dit legt een extra druk op de waterbeschikbaarheid en waterkwaliteit. Ook zijn er zorgen m.b.t. locatiekeuze en waterveiligheid. Zijn alle betrokkenen bij dergelijke bouwprojecten zich ervan bewust dat meer bedrijvigheid en economische waarde achter de dijk ook een nog veiligere, sterkere en dus duurdere dijk vereisen en ook mogelijk aanpassingen aan de ruimtelijke inrichting van het gebied en aan het datacentrum zelf? Afwegingen om datacenters wel of niet toe te staan worden nu gemaakt op basis van ruimtelijke en economische argumenten. De MRA gaat graag in gesprek met het Rijk over klimaatbestendigheid bij deze ontwikkelingen en over de brede afweging die daarbij nodig is.

Meerwaarde MRA voor klimaatbestendige vitale en kwetsbare functies

Met de herijkte Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie van 2021 wordt opgeroepen tot intensieve samenwerking tussen overheden en aanbieders van vitale en kwetsbare functies. De MRA biedt de mogelijkheid om deze bovenlokale vraagstukken integraal te benaderen, een gezamenlijke ambitie neer te leggen en daarnaar te handelen. De meerwaarde van de MRA – als bestuurlijke overlegstructuur tussen inliggende gemeenten, provincies en waterschappen – ligt bij afstemming over uitgangspunten en afspraken op regionaal niveau én met het Rijk. Deze bestuurlijke afspraken zijn vrijwillig maar niet vrijblijvend. De MRA biedt kansen om tussen overheden en sectoren afspraken te maken over het klimaatbestendig maken van de vitale en kwetsbare functies in de regio. Afzonderlijke MRA-partners zijn voor onderdelen van vitale en kwetsbare functies al aan de slag met de kwetsbaarheden in beeld brengen.